

Kugbɔnkpiɛku kùa Pɔl kɛle' ki de'

**Korɛnt
yaab nnɔ**

Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Pɔl ya sɛn ya jom nle bo nɛ u caan' Kristo ya taanl là te Korɛnt ni nnɔ. Korɛnt yé Grekmbe ya ducenciɛn ya uba nɛ. Udu nnɔ ya ñersienbùon bo nɛ cère' u là ñmɔbe lifaal ki gbien'. Binib bà yɛbe là fuobe fɛnfɛnm nɛ udu nnɔ ni, ki pɛ ibule bo.

Pɔl cii' bi ye Kristo yaab ni biba mɔ fuobe fɛnfɛnm nɛ (1:11; 7:11). Udu nnɔ ya nib ya tetem bo nin bi là lienh Kristo yaab bo tigber tà nnɔ, nɛ cère' bi kɛle' kugbɔnku ki niire' Pɔl bi li te ma bo. Nɛ Pɔl kɛle' kugbɔnku kuu ki jiin' bɛ hi'niire nnɔ.

Kí cin liyul 1 kí tĩ baa iyul 4, Pɔl ye binib bà kɛ tɔkeh Kristo ya gbemɔnmɔnt nnɔ, kɛ sɔnh lituonbaabl nɛ. Nen bo nɛ nà kpe bɛ n̄ li findeh nin tɔb.

Kí cin iyul 5 kí tĩ baa iyul 11:16, Pɔl ye Kristo yaab ña ji yé yonbe. U ye unil yé Kristo yɔ ki bie ki teh fɛnfɛnm la, bɛ n̄ pien wɔ (iyul 5-6). U wuɔn' bɛ bi li te ma bo upiikuɔn ya sɛn ni (iyul 7) nin bi li fuobe ma bo nin bà ña yé Kristo yaab (iyul 8-10). U sureh bɛ bɛ n̄ li nuunh tɔb ya mɔnm, kí li boh tɔb nɛ, kí li yíe tɔb, ki la ñmɔbe pàpàare (iyul 13).

Iyul 15 ni, Pɔl ye Uwien mɛkre' Kristo ma nnɔ, u li mɛkre bitɛnkpiib mɔ. Pɔl sureh Korɛnt yaab bɛ n̄ taan mipum kí tĩ tore Kristo yaab bà yé bijiinb Yerusalɛm bó. U tĩ fɔre' nin ifuonde nɛ (16).

Ifuonde

¹ Uwien ya yíem bo nε u yin' min Pøl, ní li yé *Yesu Kristo ya tond. Min nin ti'ninje Søstenn nε kieh kugbønku kuu ² tí de Uwien ya taanl yaab bà te Korent ya du ni nnø. U gènde' be kí nε *Yesu Kristo bo nε ki tien' u'yaab. U gènde' be be ní li ñmøbe mitetem mà dèkre' u'bo nin binib bà ke muah ki yih Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel ni'ke saan nnø nε. U yé tinbi nin bøn ke ya Yonbdaan nε. ³ Ti'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke nε, kí de nε uyenduøn.

Pølfaareh Uwien u tien' Korentyaab mimønm mà nnø bo

⁴ N tuu ki faareh n'Wien ni'bo kí nε u tien' nε mimønm ni yé *Yesu Kristo yaab ma nnø bo nε. ⁵ Kime ni yé u'yaab ma nnø nε Uwien tien' nε mimønm ki gbien' isen ke ni, milenm nin mibønm ke ni, ⁶ kí nε bi tøke' nε tigber tà Kristo bo, ni teke' tù, ki cère' tù kpe' iñaan ni'ni nnø bo. ⁷ Nøn bo, ninbi bà gu nin inunmón lidaali là ti'Yonbdaan *Yesu Kristo li nøn u'ba upaan bo nnø Uwien ya paabu buba mønøn ñø ji pøre' nε. ⁸ Wøn nε li cère ní li faa kí tø føre ñø lidaali là ti'Yonbdaan *Yesu [Kristo] li baa ní nnø bi la le bi li biin nε nà bo. ⁹ Uwien yé umømøndaan nε. Wøn ne yin' nε ní taan nin u'Bijø ti'Yonbdaan *Yesu Kristo.

Miborm mà te Kristo ya taanlyaab ni

¹⁰ N'yaabe, ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel bo nε n sureh nε ní li lienh ki cih tøb bø, ki la cère borm ní li te ni'ni. Ama ní li kpe buñøbu mønønm, kí li ñmøbe iyønmaale iba, kí li kpe usen uba. ¹¹ Tø,

n'yaabε, Kolowe* den yaab təke' nni ki ye ifinfinde te ni'ni. ¹² N ye n̄ len n̄ si: ni'ni biba lienh ki teh bən pε Pəl bo nε, bitəb teh bən pε Apolos bo nε, bitəb teh bən pε Pier† bo nε, bitəb mə teh bən pε Kristo bo nε. ¹³ Kristo bobore' nε-εε? Bi kpe' Pəl nε udəpənpən bo ni'bo-oo? Pəl ya yel bo nε bi sii' nε Uwien ya ñunm-ii? ¹⁴ N faareh Uwien, Kripus nin Gayus baba ɳa n̄ la, ma sii' uba ni'ni Wien ya ñunm. ¹⁵ Nen bo, uba ɳa n̄ fre kí ye bi sii' nε Uwien ya ñunm n ya yel bo nε. ¹⁶ Oo! N sii' Sitefanas nin u'den yaab mə. Ma teke' ki jin' ki ye n liebe' ki sii' uba Uwien ya ñunm ki pukn'. ¹⁷ Kimε Kristo ɳa sən' nni n̄ li siih binib Uwien ya ñunm. U sən' nni n̄ li təkeh binib u'gbəmənmənt nε, ki la tuuke unisaal ya yənfogber ɳə *Yesu ya kuum udəpənpən bo la juore fənm.

Yesu Kristo nε yé Uwien ya tuəm nin u'yənfuom

¹⁸ Imən, Kristo ya kuum udəpənpən bo yé tiwaargber nε bə pε fənm ya sən bo, ama tinbi bə Uwien ɳmiendeh te nnə, tinbi bo n̄ yé Uwien ya tuəm nε. ¹⁹ Kimε n̄ kele' *Uwien ya gbənku ni ki ye Uwien ye:

«N li gben biyənfodənb ya yənfuom,
kí cère bibənbənb ya bənm n̄ juore fənm.»

²⁰ Tə, uyənfodaan ji te la? Yiko ya wənwəknl ji te la? Miniem ya nil ji te la uyo wuu nə? Uwien wuən' ki ye uŋendun ya yənfuom yé liwaarl nε. ²¹ Kimε uŋendun wuu ya nib nin bi'yənfuom kε ba fre' ki bənde' Uwien u'yənfuom ni. Nen bo

* **1:11** Kolowe yé upii nε. † **1:12** N̄ kele' migbiirm miə ni ki yé Kefasi nε. Bi liebe' ki yih wən nε Pier. Liike San 1:42.

ne Uwien cèkre' u'yεnm wɔ ní cère binib bà teke' Kristo ki jin' nnɔ ní ηmεre kí nε tiwaargber tà ti kpaandeh tù ki tkeh binib nnɔ bo. ²² *Sufmbε nuunh be ní le miyεkm ya bont ne, ne Grekmbε nuunh miyεnfuom. ²³ Ama tinbi tkeh binib bi kpe' Kristo udəpənpən bo ma nnɔ ya gber ne. Tù yé tigber tà cəkreh *Sufmbε ne, ki yé tiwaargber bà ḥa yé *Sufmbε bo. ²⁴ Ama Kristo yé Uwien ya tuɔm nin u'yεnfuom ne binib bà Uwien yin' be nnɔ bo; *Sufmbε nin bà ḥa yé *Sufmbε ke. ²⁵ Kime binib yih Uwien ya tuonl là liwaartuonl nnɔ cεn' unisaal ya yεnfotuonl, ne u'jiint mɔ ηməbe mituɔm ki cεn' unisaal ya tuɔm.

²⁶ N'yaabe, tiere men Uwien yin' ne ki laa' ni yé bidεnb bà. Unisaal bo ni'ni biyεnfodεnb nin inigbengbeng ḥa yεbe, ne ba yé iden yà ηməbe mituɔm yaab mɔ ḥa yεbe. ²⁷ Ama binib likeh bà ki teh ba bεn niba nnɔ, Uwien gεnde' bεn ne wɔ ní jin bi yih bà biyεnfodεnb nnɔ ifε, ki gεnde' bi yih bà ijiin nnɔ wɔ ní jin bi yih bà bifafaab nnɔ ifε. ²⁸ Binib likeh bà ki teh ba ηməbe pukm uηεndun ni ki yindeh bε, ki yih bε fεnm nnɔ, Uwien gεnde' bεn ne, ki tien' binib likeh bà ki teh bi ηməbe mipukm nnɔ fεnm. ²⁹ Utien' nnɔ ḥɔ uba la li jεbnh u'ba wɔn Uwien ya nun bó ne. ³⁰ Wɔn ne taan' ninbi nin *Yesu Kristo, ki cère' Kristo yé t'i'bo miyεnfuom. Wɔn Kristo bo ne u bù' te bigbεməndεnb, ki gεnde' te t'i li yé u'yaab, ki dε' te ki wiε'. ³¹ Nεn bo, ní te ten nà kele' *Uwien ya gbənku ni nnɔ ne. Ní kele' ki ye: «Unil ye wɔ ní wuɔn u'ba la, wɔ ní wuɔn u'ba Yonbdaan bo.»

2

*Pəltəkeh binib bi kpe' Kristo udəpənpoŋ bo ma nnə
ya gber*

¹ N'yaabe, min mənən là baa' ni'saan ma nnə, ma baa' nin iñəbon yà ya ciim faa, ka baa' nin binib ya yənfuom ní lá təke ne Uwien ya bonbəlkaar ya gber, ² kimə ma là jəke' ní təke ne gber tuba ki kende' *Yesu Kristo ya gber, wən wà bi kpe' wə udəpənpoŋ bo nnə ya gber. ³ N là te ni'saan ma nnə n là yé ujiin nε, ki fənge, ne n'gbənənt ŋəh pepebu. ⁴ N là te ni'saan ma nnə, na yé n là bən milenm nε bii n là taa' miyənfuom ne ki wəkn' ne bii ki təke' ne tigbəmənəmənt nnə. Ama *Mifuoňaanm nε wəngəh mi'tuəm n teh nà ke nnə ni, ⁵ ŋə ni'tekjim la li pε binib ya yənfuom bo ama mè n li pε Uwien ya tuəm bo.

Uwien ya yənfuom

⁶ Tə, ti nín wəknh Kristo yaab bà tien' binicekrkaab mitekjim ni nnə miyənfuom nε. Na yé uñendun wuu ya yənfuom, ka yé bà ŋməbe mituəm uñendun bo ya yənfuom mɔ, kimə bi gben' bi'gber. ⁷ Tinbi təkeh Uwien ya yənfuom ya gber nε. Tù yé tigbəbəlkaar tà là juore' ki buɔ ne. Ki yaan Uwien ní nñen uñendun wuu nnə u là juɔ' ki bonde' miyənfuom bugben wə ní de te ukpiɛke nε. ⁸ Bà ŋməbe mituəm uñendun wuu bo ya uba mənən ŋa bənde' miyənfuom nnə. Kimə bi bi bənde' mè la, ba bi kpe' Yonbdaan ukpiɛke ya daan udəpənpoŋ bo. ⁹ Ama ní te tən nà kele' *Uwien ya gbənku ni nε. Ní kele' ki ye:

«Uwien bonde' nà ki ble' bà yíe wə nnə,
nil ya nunbu ŋa tuun' ni'bo,

u'tubl ḥa cii' ni'bó,
wa l̄i maale' ni'bó mənən.»

¹⁰ U cère Mifuñaanm kpiire' nən ne ki wuɔn' tinbi. Kimε m̄i likeh ki lənh nibonn ke nε, haali tigber tà te Uwien ya fèl bo mənən. ¹¹ Na yé unisaal baba ḥa ní la, ḥmε li fre kí bende nà te u'fèl bo? Nnɔ ne *Uwien ya Fuoñaanm baba ḥa ní la, uba ḥa bən nà te Uwien ya fèl bo. ¹² Tinbi wɔn, ta maaleh ten uñendun ya nib maaleh ma bo, ama Uwien ne de' tε *u'Fuoñaanm ḥɔ tí fre kí bende u punh te bupaabu bùa nnɔ. ¹³ Ti lienh nibonn nà bo nɔ, ta taah nisaal ya yənfuom ya n̄əbon ki lienh. Ama ti lienh *Uwien ya Fuoñaanm ye tí len iñəbon yà nε. Ti teh nnɔ ma nnɔ ti taah iñəbon yà n̄eh ní *Uwien ya Fuoñaanm saan ne ki wəknh binib bà *Uwien ya Fuoñaanm te bi'ni*. ¹⁴ Unil wà ḥməbe inisaalyənmaale baba ḥa ní fre kí teke *Uwien ya Fuoñaanm ya gber. Wɔn bo tū yé tiwaargber nε, ne wa ní fre kí cii tu'tingi, kimε *Uwien ya Fuoñaanm nε cèreh binib bəndeh tū. ¹⁵ Ama wà ḥməbe *Uwien ya Fuoñaanm wɔn li fre kí bende tibont ke ya tingi, ne uba ḥa ní fre kí bende udaan ya yənmaale. ¹⁶ Ní te tən nà kəle' *Uwien ya gbənku ni ne. Ní kəle' ki ye:
«Ḥmε bən Yonbdaan ya yənmaale?
Ḥmε li fre kí gbiere wɔ?»
Ama tinbi wɔn, ti ḥməbe Kristo ya yənmaale ne.

3

Uwien ya tonsənly ya tuonl

* **2:13** Migbiirm mie ya fərm ya ciim te bolm mile bo ne: ki wəknh binib bà Uwien ya Fuoñaanm te bi'ni bii ki təkeh binib Mifuñaanm ya gber.

¹ N'yaabe, ma fre' ki len'* nin ne ten n bi li len ma nin bà ñmøbe *Mifuoñaanm nno. Ama n len' nin ne ten ni yé binib bà pe minisaaltetem bo ne, ki yé mucenfendmu Kristo ya sen ni. ² N là de' ne mibiim ne, ma là de' ne jier tà kpièke, kimè na là li fre kí ji tù. Fenfenno mənən na lì li bie kí fre kí ji tù, ³ kimè ni laan lì bie ki pe minisaaltetem bo ne. Iponponbe nin ikònkkòn yà te ni'ni nno ne wongeh ki teh ni bie ki ñmøbe minisaaltetem ne, ki ñaake ki teh unisaal teh nà baba. ⁴ Ni'ni biba lienh ki teh ben pe Pol bo ne, bitob lienh ki teh ben pe Apolos bo ma nno, na pe nisaaltetem bo nínə-ɔɔ? ⁵ Apolos yé be ne? Bii min Pol yé be ne? Ti yé Uwien ya tonsənb ne. Ne kí ñe tinbi bo Uwien cère' ni teke' *Yesu Kristo ki jin'. Ti'ni wà ke sən' Yonbdaan de' wə lituonl là ne. ⁶ Min Pol caan' busubu ne, ne Apolos jøke' bù miñunm, ama Uwien ne cèreh bù kpienh. ⁷ Nen bo, wà caakeh nin wà jøknh miñunm ke ña yé niba, ama Uwien wà cèreh nì kpienh nno ne yé niba. ⁸ Wà caakeh nin wà jøknh ke te miba ne, ne wà ke li le u'suul u'tiema tuonl bo ne. ⁹ Kimè ti te ki sənh Uwien ya tuonl ne[†]. Ni te ten Uwien ya kpàabu ne, ki te ten Uwien ya duku mə.

¹⁰ Uwien ne de' nni bupaabu ki cère' n yé udumecien wà ñmøbe miyefuom, ki pu' kuduuk ya tenuul, ne uba ji ñuandeh. Ama unil ke n liike u'yul bo nin u ñuandeh ma bo. ¹¹ Kimè uba ña ji li fre kí pu tenuputol ki kende' là te nno bo; len si: *Yesu Kristo. ¹² Uba li fre kí taa miñòkm bii liike ya kur bii iten yà mən ki ñmøbe kudaaku kí ñuən litenpuul nno bo. Utə mə li fre kí taa idə bii timuər

* ^{3:1} Liike Itùon 18:1-17. † ^{3:9} Bili fre lebre ti te ki sənh Uwien ya tuonl kí ye tinbi nin Uwien te ki sənh u'tuonl mə.

bii ikεk kí caan litεnpuul nnø bo. ¹³ Unil ke ya tuonl lá li ñε upaan bo Uwien li bu binib tibuur lidaali là nnø ne. Kime ni'daali li baa nin umu ne. Umu nnø ne li bikn wà ke ya tuonl kí wuøn lì yé là ba. ¹⁴ Wà ke mu ña wín' u ñuøn' nà litεnpuul nnø bo la, u li le u'tuonl ya suul. ¹⁵ Wà ke umu wín' u ñuøn' nà la, u'tuonl juore' fεnm ne. Wøn bugben nín li ñmere ama u li te tøn unil wà càare' umu ni ne ki ñmere'.

¹⁶ Na bøn ki ye ni yé Uwien ya duku ne, ne *u'Fuonaanm te ni'ni-ii? ¹⁷ Unil bere' Uwien ya duku la, Uwien li gben udaan ya gber ne, kime kù yé wøn Uwien ya tiøma duku ne[‡], ne ninbi ne yé kuduku bugben.

¹⁸ Uba la lereh u'ba. Unil te ni'ni ki yih u'ba uyønfodaan tøn uñendun wuu ni ya nib maaleh ma bo la, wø ní kpiø kí tien u'ba uwaar ñø kí mønbe kí li yé uyønfodaan. ¹⁹ Kime uñendun wuu ya yønfuom yé liwaarl ne Uwien bo.

Ní te tøn nà kεle' *Uwien ya gbønku ni ne. Ní kεle' ki ye:

«U taah biyønfodønb ya cekn ne ki coh bε.»

²⁰ Ní tí liebe' ki kεle' ki ye:

«Yonbdaan bøn biyønfodønb ya yønmaale.

U bøn ki ye ya yé bonn.»

²¹ Nøn bo, uba ji la ñmøbe gbengt kí ye wøn pø wuø bo bii wuø bo, kime nibonn ke yé u'yaann ne.

²² Min Pøl bii Apolos bii Pierø bii uñendun wuu bii limiel bii mikuum nin tibont tå te fønfennø nø, haali nin tå we ní nnø, ninbi si ni'ke. ²³ Ama ni'mø yé Kristo yaab ne, ne Kristo mø yé Uwien yo.

‡ **3:17** Bi li fre kí lεbre kù yé wøn Uwien ya tiøma duku ne kí ye kù yé kuñaanku mø. § **3:22** Liike 1:12.

4

Pəl nin Korent yaab ya gber

¹ Nen bo, unil kε n̄ li bən kí ye ti yé Kristo ya tonsənb nε, ki yé binib bà Uwien taa' u'gbəbəlkaar kε ya bol ki ɻukn' tε tí taa tū kí təke binib. ² Tɔ, ni bən ki ye bi de' unil lituonl la, n̄ kpe wɔ n̄ sən lè ni'donbó nε. ³ Min wɔn, ninbi nε li biin nni bii tibuur ya nib mɔnɔn ne li biin nni la, n'baka ɳa kpe len. Min nin n'yul ɳa biindeh n'ba. ⁴ Imɔn, n'yɛnmaale ɳa jɛndeh nni niba bo, ama na yé nən ne wɔngeh ki teh n cuube Uwien ya nun bó. Yonbdaan ne yé wà buh nni tibuur. ⁵ Nen bo, la ci mən kí bu buur tu'daali ɳa laan baa. Guure mən Yonbdaan n̄ baa kí bu tibuur. Wɔn ne li ñen tibont t̄ buɔ licinñunl ni upaan bo, kí kpiire iyɛnmaale yà te unil kε ya fəl bo kí wuɔn. Nen saan nε unil kε li le u kpe kupenpəku kùa Uwien saan.

⁶ N'yaabe, n len' nà nɔ, n taa' min nin Apolos ya gber ne kunennənku n̄ gbiere nε, ní tekñ ti ya taal ni ɳɔ ki la teh niba ki t̄ gɛbreh nà kəle'. Ni la li ɳməbe gbengt ki teh ni pε uba bo nε, ki nen utɔ. ⁷ Be wuɔn' ki ye a cən' bitəb-i? A ɳməbe ba ɳɔ Uwien ɳa de' ɳε nè? Uwien ne de' ɳε nè la, be tien' a ji ɳməbe tigbengt tən uba ɳa de' ɳε nè?

⁸ Ni laa' ni yé nà ke ɳɔ-a! Ni ji yé bifàadənb nε-a, ki kpənde' bi'berb ne tinbi juore' fənm-a! Imɔn, n bi yé ní mənbe kí li yé bibərb nε, ɳɔ ti'mɔ n̄ tebn ne kí li yé bibərb. ⁹ Kime, min bo, n̄ naan Uwien tien' tinbi Yesu ya tondb, binigbaarkaab nε. Ti te tən binib bà bi bun' be tibuur ki ye bi kpe mikuum nε. Imɔn, ti yé tilaar ya bonn ne uŋendun wuu ni. Uwien ya tondb nin binib kε leh tε nε. ¹⁰ Kristo bo,

tinbi te tən iwaar nε, nε ninbi yé biyεnfodənb kí nñε ni yé Kristo yaab ma nnə bo-a! Tinbi yé ijiin nε, nε ninbi yé bife faab. Bi kpiεkreh ninbi nε ki yuəndeh tinbi. ¹¹ Mikònm nin uñuñun ñməbe tε, haali nin fεnfənnə wuə. Ta ñməbe wεngolkaar. Binib ñih tε, ta ñməbe ti kə nà. ¹² Ti jεndeh ki sənh itùon nε ki jinh ti'nojε bo. Bi sukreh tε, nε ti teh «Uwien n tien bε u'mənm.» Bi jεndeh tε, nε ti tuonh ijεnd nnə. ¹³ Bi lienh ki saah tε, nε ti duəndeh bi'yεnm. Bi likeh tε tən ti yé tinagbokmuər nε unjendun wuu ni, ki likeh te tən ti yé tijəknt ya bonn nε unil ke bo haali nin fεnfənnə.

¹⁴ Ma kεle' tigber bugbən n̄ jin nε ifε, ama n nuunh n̄ pekre nε n̄ kpien usen nε, kime ni te tən n'tiema bumu nε, nε n yie nε. ¹⁵ Kime ni ñməbe biwənwəkn̄b itur piik mənən Kristo ya sən ni la, n̄'baa te uba nε. Min nε yé n̄'baa, kime min nε təke' nε tigbəmənmənt nε ni teke' *Yesu Kristo ki jin'. ¹⁶ Nən bo nε n gbáanh nε, n̄ tekñ n'taal ni Kristo ya sən ni. ¹⁷ Nən bo nε n sən' Timote ni'saan. U sənh Yonbdaan ya tuonl ni'donbó nε. N yie wə tən n'tiema buk nε. U li tiere nε n fuobe ma bo Kristo ya sən ni. N wəkn̄h nən nε n̄'ke saan Kristo ya táan ke ni.

¹⁸ Ni'ni biba là maaleh ki teh ma ji li baa ni'saan nε. Nən nε cère' bi gbengreh bi'ba. ¹⁹ Ama Yonbdaan tuo' la, n li baa ni'saan na n̄ taande. Binib bà gbengreh bi'ba nnə n lá baa' la, na yé n li tukn bi'lenm baba bo nε, n li tukn kí liike bi'tuɔm mə kpe ma bo nε. ²⁰ Kime Uwien ya bel ɳa yé lenm ya gber, l̄i yé mituɔm ya gber nε. ²¹ Tə, ni cinbe ki yie ba? Ni yie n̄ baa ni'saan nin iningben nε bii n̄ baa kí li ñməbe miyíem nin uyenduən nε?

5

Pəl kənh nin Korent yaab lisənsəndl bo

¹ Tə, bi lienh ni'ke saan ki teh uba te ni'ni ki teh lisənsəndl liba ya bol. Bi lienh ki teh udaan diere' u'baa ya po nε. Haali binib bà ḥja pε Uwien ya sən bo mənən ḥja teh li ya sənsəndl. ² Nin nən ke nε ni biε ki ḥjməbe tigbenget-a! Ni bi li te tən ni ke mikuum nε, kí ñən udaan wà tien' ni ya bonn ni'ni. ³ Min ḥja te nin nε. Nin nε ke n likeh ki lənh nà ke teh ni'ni. Nən bo, n bun' udaan wà tien' ni ya bonn tibuur n bi te nin nε la, n li bu wə ma bo ḥjø. ⁴ Ní taan litaanl Yonbdaan *Yesu ya yel bo. Ni taan' la, n'yənmaale li te nin nε, Yonbdaan *Yesu ya tuəm mə te nin nε, ⁵ ní taa udaan kí cèbe *Satan* wə ní ji ijənd u'gbən ni ḥjø u'naank n ḥjməre lidaali là Yonbdaan li bu binib tibuur nnø.

⁶ Ni gbengreh ni'ba nà bo nnø ḥja mən. Na bən ki ye bi bun' kpənəyom, ki taa' kpənə ya ñəke waamu ki tien' len la, kpənə nnø ke nuuleh nε-εε? ⁷ Nən men ibiere yà te ni'ni kí wiε tən bi wiənh ma kpənə ya ñəke wà saa', ki la li ḥjməbe jəknt, kí li te tən kpənəyom mà bi bun' mè mifənfənm ka tien' ñəke mi'ni. Ni mənbe ki te tən kpənə wà ḥja ḥjməbe ñəke nε. Kime Kristo wà yé ti'Pak ya Pebuk nnø là taa' u'ba ki tien' lituərl ki de' Uwien, ti'tùonbiere bo nε. ⁸ Nən bo, ti'tetem ke ni, cère men tí li jeleh kunacenku, kí la li ḥjməbe biere iba nin itə. Lisənsəndl nin ibiere ke ya bol te tən kpənə ya ñəke nε. Ama tí li jeleh nin iyənmaalmənmən nin tigbəmənt. Nən nε te tən kpənə wà ḥja ḥjməbe ñəke.

* ^{5:5} Pəl ye bə ní taa udaan kí cèbe Satan ma nnø u ye wə ní ye bə n
ñore udaan b'i'cəkl ni nε.

9 Tɔ, n là kεle' n'gbənku ni ki ye ni la li ŋməbe kànkàan nin isənsənd. **10** Ma niireh kutataaku ni uŋendun ya nib bà yé isənsənd nin binunfɔkdeñb nin binasub nin bà pε ibule bo nnə. Ní bi yé bən la, ni bi li ñe uŋendun wuu ni ne. **11** N là kεle' nà nnə ya tingi si: ni la ŋməbe kànkàan nin wà yih u'ba Kristo yo, ki bie ki yé usənsənd bii ununfɔkdaan bii wà pε ubul bo bii utenfuon bii udεyibl bii unasu ne. Ni la taan nin ni ya nitunbu kí ji tijier mənən. **12-13** Na yé min ne li bu kí biin bà ɳa yé Kristo yaab, Uwien ne li bu kí biin bε. Bà yé Kristo yaab bən wən, ninbi ne li bu kí biin bən, kime ní kεle' *Uwien ya gbənku ni ki ye: «Ñən mən unibierɔ ni'ni.»

6

La taah mən təb kí joh buur

1 U le sən bo ne, ni'ni wà kε nin u'tɔ laa' tigber la, u taah tù ki joh tibuur ya dənb bà ɳa cuube Uwien saan, bε ní tǐ bu tù, ka ní cère Uwien ya nib ní tùore tù? **2** Na bən ki ye Uwien ya nib ne li bu uŋendun yaab tibuur-ii? Ní yé ninbi ne li bu uŋendun yaab tibuur la, bε tien' na ji li fre kí tùore ní'gbewawaari? **3** Na bən ki ye ti li bu Uwien ya tondb tibuur, ki ji niireh nin fənfənnə wuɔ ya gber-ii? **4** Ni laa' tu ya gber ya bol ní'ni la, ni taah binib bà Kristo ya taanl ɳa yé bi'gber ne ki teh ní'buur ya nib. **5** N len' nà nə yé ni'fe ne. Yənfodaan uba mənən ɳa te ninbi Kristo yaab ni kí li freh ki tùoreh tigber ní'ni-ii? **6** Bε tien' ni'ni wà nin u'tɔ laa' tigber la, u taah tù ki joh tibuur ya dənb bà ɳa teke' Kristo ki jin' saan ki tǐ buh tù?

7 Imən, ni taah təb kí joh tibuur ma nnə, ní wuɔn' ki ye na kpien' sən ne. Na bi kpε unil tien' ne nà

bre la, ní tuo-oo? Bii u jin' ni'bonn la, ní dàan wo-oo? ⁸ Ama ninbi ne teh binitob nà bre, ki jinh ki pendeh bε, ne bi yé ni'yaab ne. ⁹ Na bεn ki ye binib bà ya tetem ña cuube ña ní kɔ Uwien ya bel ni-ii? La lereh mεn ni'ba. Isənsənd nin bà pε ibule bo nin binanjmaab nin bijeb bà taah bi'tob ki teh bipiib ki duəndeh nin bε ¹⁰ nin binasub nin binunfɔkdənb nin bidεyib nin bitenfuonb nin bà fienh bi'tob ya bont nnə ña ní kɔ Uwien ya bel ni. ¹¹ Ni là te nnə ne, ni'ke ña ní mənən la, ama Uwien sli' ki lüore' ne ki bore' ne ki tien' u'yaab ki bù' ne bigbeməndənb, Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel bo nin wən ti'Wien ya Fuoñaanm bo.

Li teh mεn nà li kpiækreh Uwien

¹² «Niba ña yé n'bo kuəl*.» Ní yé imòn ne, ama na yé ni'ke ne yé n'bo nibonmənmənn. «Niba ña yé n'bo kuəl». Ní yé imòn ne, ama min ña ní taa n'ba kí tien niba ya yonb. ¹³ «Tijier bo ne kupuoku te, kupuoku bo ne tijier mə te.» Tɔ, Uwien li cère ni'ke nile ní gben. Ama tigbenent tun ña te ki de' sənsəndl, tù te ki de' Yonbdaan ne, ne Yonbdaan mə te ki de' tigbenent. ¹⁴ Ne Uwien wà cère' Yonbdaan məkre' bitenkpiib ni nnə li cère u'tuəm bo ti'mə ní məkre.

¹⁵ Na bεn ki ye ni'gbənənt yé Kristo ya gbənənbəl ne-ee? N taa n'gbənənt tà yé Kristo ya gbənənbəl nnə kí tien ujənkpend ya gbənənbəl-ii? Ma ní tien nnə fiebu. ¹⁶ Na bεn ki ye wà kε məkn' ujənkpend la, wən nin ujənkpend nnə taan' ki tien' tigbenent tuba ne-ee? Kime ní kele' *Uwien ya gboŋku ni ki ye ujε nin upii taan' la, «bεn bile nnə taan' ki tien'

* **6:12** Niba ña yé n'bo kuəl yé mikpənjenm ne Korent yaab là pəh mè.

unibaab nε.» ¹⁷ Ama wà kε taan' nin Yonbdaan la, wɔn nin Yonbdaan ya yεnm taan' ki tien' miyεnm miba nε.

¹⁸ Wie mεn lisɔnsɔndl. Unil teh ibiertɔ la, na likeh u'gbenent. Ama u teh lisɔnsɔndl la, u teh u'tiema gbenent ne ibiere. ¹⁹ Na bεn ki ye ni'gbenent yε *Mifuoñaanm ya duku ne-εε? Uwien nε de' ne mè, nε mǐ te ni'ni. Nεn bo na ji si niba. ²⁰ Kime Uwien nε pεn' ki nεn' ne ti'yonbt ni. Nεn bo, ní li taah ni'gbenent ki sɔnh ituon yà kpiεkreh wɔn Uwien.

7

Upii nin yiko ya gbεr

¹ Tɔ, tí ji n̄ liike mεn ni kεle' nni kugbɔnku tigber tà bo nnɔ. N̄i mɔn uje n̄ li coh u'ba upii bo nε*. ² Ama linanɔmaal ya piɛnm bo, je kε je n̄ li ɔmɔbe u'po, pii kε pii mɔ n̄ li ɔmɔbe u'ce. ³ Uje ya mεnku kɔn' u'po ni la, na kpe u'po n̄ yε. Upii mɔ ya mεnku kɔn' u'ce ni la, na kpe u'ce mɔ n̄ yε. ⁴ Upii n̄a si u'tiema gbenent, u'ce nε si tù. Uje mɔ n̄a si u'tiema gbenent, u'po nε si tù. ⁵ Uba la yε kí ye wa n̄ duɔn nin u'tɔ. N̄i yε ni lá yε n̄ lε libɔnl kí kàare nε la, n̄i kpiε kí len kí cii tɔb bó, kí laan dàan waamu. Ama n̄i liebe kí tukre kí li fuobe upii nin u'ce fuobe nin tɔb ma bo. Nnɔ n̄a n̄i la, *Satan li biike nε, kí n̄e na n̄ fre kí cuo ni'ba ma nnɔ bo. ⁶ N len' nà nɔ n̄a yε wɔbl. N de' nε usεn ni yε la, n̄i li teh nnɔ nε. ⁷ N bi yε unil kε n̄ li te tεn min nε†, ama Uwien de' unil

* ^{7:1} N̄i mɔn uje n̄ li coh u'ba upii bo nε. Biba maaleh ki teh Korent yaab nε len'i ya n̄ɔbon. † ^{7:7} Pɔl ye u bi yε unil kε n̄ li te tεn wɔn ma nnɔ u ye wɔ n̄ ye u bi yε unil kε n̄ juore kí li yε lijεkpɔkl tεn wɔn nε.

ke u'tiemma paabu nε. U de' uba buu ya paabu nε, ki de' utɔ mɔ buu ya paabu.

⁸ N təkeh ijɛkpɔk nin ipiikpɔk nin bikpopiib nε ki teh n̄i mɔn bε n̄ juore kí li te tən min nε. ⁹ Ama ba n̄ fre kí cuo bi'ba la, bijeb n̄ kuɔn bipiib, bipiib mɔ n̄ kun ticer. Kime bijeb kuɔn' bipiib, bipiib mɔ kun' ticer la, nen tu nin upii ya menku n̄ li ŋməbe uje u wɔlnh bii uje ya menku n̄ li ŋməbe upii u'mɔ wɔlnh.

¹⁰ Piicieb nin bipiib bā ŋməbe ciebε, n̄ li təke nε nà nɔ yé ni'bo liwəbl nε. Nà ɲen' min saan, Yonbdaan nε ye nnɔ: Upii la fii u'cε saan. ¹¹ Upii fii' u'cε saan la, u la liebe kí kun cer bii wɔ n̄ liebe kí taan u'cε buñɔbu. Uje mɔ la ŋore u'po.

¹² Bā sien' nnɔ, na yé Yonbdaan nε təkeh bε, min nin n'yul nε təkeh bε. N̄i yé uje yé Kristo yɔ ŋɔ u'po yɔ yé Kristo yɔ ki tuo' ki ye u li te nin wɔ la, u la ŋore upii nnɔ. ¹³ Upii mɔ yé Kristo yɔ ŋɔ u'cε ŋɔ yé Kristo yɔ ki tuo' ki ye u li te nin wɔ la, u la fii u'cε nnɔ saan. ¹⁴ Kime uje ŋɔ yé Kristo yɔ ŋɔ u'po yé Kristo yɔ la, u'po nnɔ bo Uwien li tien wɔ tən u yé u'yɔ nε. Upii mɔ ŋɔ yé Kristo yɔ ŋɔ u'cε yé Kristo yɔ la, u'cε nnɔ bo Uwien li tien wɔ tən u yé u'yɔ nε. Na bi te nnɔ la, bi'bumu bi li yé bā yé tijɔknt Uwien ya nun bó ya bumu nε, ama mù ji yé bā ŋɔ yé jɔknt Uwien ya nun bó yaamu nε.

¹⁵ Ama uje wà ŋɔ yé Kristo yɔ yé wɔ n̄ wiε u'po bii upii wà ŋɔ yé Kristo yɔ yé wɔ n̄ fii u'cε saan la, u li fre kí tien u yé ma. U ya yo wà yé Kristo yɔ nin wà ŋɔ yé Kristo yɔ nnɔ ŋɔ ji te gbər. Uwien ŋɔ yin' nε n̄ li ŋməbe uyenduɔn nε-εε? ¹⁶ Upii, sin bo a'cε bi li ŋmère la, a bən-ii? Uje, sin bo a'po bi li ŋmère la, a bən-ii?

Uba la nuunh wə n̄ lèbre Uwien sien' wə ma bo

¹⁷ Nen ñen' len la, Yonbdaan sien' unil kε ma bo la, wə n̄ li fuobe nno. Uwien yin' unil kε ki laa' u se usensien wà la, wə n̄ juore kí li se wun ni. N tókeh nεn ne Kristo ya táan kε ni. ¹⁸ Uwien yin' unil ki laa' u jie' u'punl n̄o la, u la li buoh binib la bende kí ye u jie'. U yin' wà mə ki laa' wa jie' u'punl la, u la ji n̄ jie. ¹⁹ Unil jie' u'punl bii wa jie' la, nà yé nεn ne yé nibonmònn. Ama Uwien ya wəb ya bom ne yé nibonmònn. ²⁰ Uwien yin' unil kε ki laa' u se usensien wà la, wə n̄ juore kí li se wun ni. ²¹ Uwien yin' n̄e ki laa' a yé uyonb la, la cère ne n̄ li wi n̄e. Ama a laa' usen á fre kí n̄e tiyonbt nn̄o ni la, la cère n̄e n̄ n̄mere n̄e. ²² Kime Yonbdaan yin' unil ki laa' u te tiyonbt ni la, u ñen' udaan ibiere ya yonbt ni nε, u ji yé u'yø nε. Nn̄o ne Yonbdaan tí yin' wà mə ki laa' wa te yonbt ni la, u ji yé Kristo ya yonb nε. ²³ Uwien ne pèn' ki ñen' ni'ke ti'yonbt ni. Nen bo, la ji n̄ li yé mən nib ya yonbe. ²⁴ Tø, n'yaabe, Uwien yin' wà kε ki laa' u se usensien wà la, wə n̄ juore kí li se wun wən Uwien ya nun bó.

Bà ña kuən' piib nin bà ña kun' cer ya gber

²⁵ Bà ña kuən' piib nin bà ña kun' cer ben wən, ma ñmøbe Yonbdaan ya mesen n̄ wuən be. Ama n̄ li tóke be n̄ maaleh ma bo nε, kime n̄ yé unil wà Yonbdaan muɔ' nni ki cère' n̄ kpe be n̄ li du n'bo nε.

²⁶ Ti jinh ijend yà fənfənnə nə bo, n̄ maale' ki ye n̄i mən wà kε n̄ juore kí li te ten u te ma bo nε. ²⁷ A ñmøbe upii la, la li nuunh sin nin wən n̄ gbiire. Na laan ñmøbe pii la, ji la li nuunh á kuən. ²⁸ Ama a ye á kuən upii la, na yé biere. Kijefənbuk mə ye kε n̄ kun ticer la, na yé biere. Bà kuən' bipiib nin bà

kun' ticér li lε ijεnd bi'fuobm ni. Ma yíe ijεnd nnø n tu bε ne cère n len' nnø.

²⁹ N'yaabe, n yíe n̄ len nà sø: uyo wà sien' nnø ηaji yεbe. Nen bo, kí n̄ feñfennø kí li joh wà ηmøbe upii la, wø n̄ tien tøn wa ηmøbe, ³⁰ wà muøh la, wø n̄ tien tøn wa muøh, wà poknh la, wø n̄ tien tøn wa poknh, wà daanh tibont la, wø n̄ tien tøn wøn ηa si tibont nnø, ³¹ wà jondeh uηendun ni ya bont bo la, wø n̄ tien tøn wa cinbe ki jondeh tu'bo, kime uηendun wuu n̄ ji te ma bo nnø wa ji li wuøke.

³² Ma yíe niba n̄ li wiebe ne. Wà ηa ηmøbe pii ya nun móñ Yonbdaan ya tùon bo ne. U'nun móñ u li tien ma bo ηø Yonbdaan ya yεnm n̄ li sønge u'bo ne. ³³ Ama wà ηmøbe upii ya nun móñ u li fuobe ma bo uηendun wuu ni ne. U'nun móñ u li tien ma bo ηø u'po ya yεnm n̄ li sønge u'bo ne, ³⁴ ne u'yεnmaale gbiire' mile. Upii wà ηa ηmøbe ce nin kijefènbuk ya nun móñ Yonbdaan ya tùon bo ne, ki nuunh bi'yεnmaale nin bi'fèl ke n̄ li te ki de' Yonbdaan. Ama upii wà ηmøbe ce ya nun móñ u li fuobe uηendun wuu ni ma bo ne, ne u'nun móñ u li tien ma bo ηø u'ce ya yεnm n̄ li sønge u'bo.

³⁵ N̄ len' nnø ki nuunh ni'tiema mønm ne, ma nuunh n̄ de ne wøbl. Ama n̄ nuunh n̄ li teh nà móñ ki dèkre' ne, kí taa ni'ba kí de Yonbdaan kí li te ki de' wøn baba.

³⁶ [‡] N̄ yíe unil ηmøbe kijekpeng u'menku te ki'ni n̄ t̄ kende', wà yíe wø n̄ saa kè kí jin kè fe, ki yíe nibonn ke n̄ li te ni'donbó la, wø n̄ tien nà móñ

[‡] **7:36** Migbiirm 36 kí t̄ baa 38 ya gber ya ciim te bolm mile bo ne. Biba maaleh ki teh migbiirm bugben lienh wà ηmøbe kijekpeng ya gber ne. Bitøb maaleh ki teh m̄ lienh bibaa wà ηmøbe bisε ka yíe wø n̄ gøbre cer ya kunm bo ne.

u'bo. Be ní kuən təb. Na yé biere. ³⁷ Ama unil cèkre' u'yənm, uba ḥa wəbn' wə, ki yíe ne ki gènde' ki ye wən nin u'jækpeng ní li te, wa ní me kè fiebu la, u tien' ní mən ne. ³⁸ Tə, wà kuən' u'jækpeng la, u tien' ní mən ne, ama wa juore' lijækpo kl la, u tien' ní mən ki cen' u bi kuən' la.

³⁹ Uyo wà upii ya cε laan fuobe la, u yé u'cε ne. Ujε nnə t̄i kpo' la, u li fre kí kun u yíe ujε wà, ama ní kpe ujε nnə ní li yé Kristo yɔ ne. ⁴⁰ N ya bùol, min maale' ki ye u juore' ka liebe' ki kun' jε la, u li ḥməbe uyensōnge ki gbien'. Na yé *Uwien ya Fuonāanm ne pekreh n'mə bi?

8

Titətuərnənt ya gber

¹ Tə, t̄i ji ní liike mən titətuərnənt ya gber. Tun bo wən la, ti bən ki ye «ti'ke ḥməbe mibənm ne.» Ama mibənm cèreh unil gbengreh u'ba ne, ne miyiem cèreh unil kpierh mitekjim ya sen ni. ² Unil maaleh ki teh u bən niba la, wa laan bənde' ki kpaan' u bi li bənde ma bo. ³ Ama wà yíe Uwien la, Uwien bən udaan ne.

⁴ Tə, titətuərnənt ya ḥmənm wən la, ti bən ki ye ibule yà kε te uñendun wuu ni nə ḥa yé bonn, ki bən ki ye niba ḥa te ki kende' Uwien bo. ⁵ Imὸn, tibont te kutaaku nin kitink bo binib taah t̄u ki teh bi'wien. Imὸn, bən bo iwien te ligol ne, ne yonbdənb mə ligol. ⁶ Ama tinbi bo Uwien te uba ne ki yé ti'Baa. Wən ne nñen' tibont kε, ne wən bo ne ti fuobe. Yonbdaan mə te uba ne. Wən si *Yesu Kristo. Kí nñe wən bo ne tibont kε te, ne ti'mə te kí nñe wən bo ne.

⁷ Ama na yé binib ke ne ñmøbe mi ya bənm. Biba paan' ibule bo ki men' ne ki dàan' yí na laan wuøke'. Nen bo ne bi bie ki ñmønh titøtuørnønt la, bi maaleh ki teh tù yé titøtuørnønt ne. Bi'fèl ña co ma nnø ne bi'yønmaale jèndeh bø, ne bi maaleh ki teh tù kuøndeh bø tijønkt. ⁸ Na yé tijier ne li cère tí li yé binib bà cuube Uwien ya nun bó. Ti jin' la, na ní pukn te niba, ta tí jin' mø la, na ní kùore te niba.

⁹ Ama ní liike ni'yul bo, ki la cère wà ya tekjim ña faa ní lu Uwien ya sən ni, kí ñe ni ñmøbe usen ní li teh tibont tà nnø bo. ¹⁰ Kime unil wà ya tekjim ña faa laa', sin wà ñmøbe mibənm, jinh tijier ibule ya duku ni la, u'mø ya fèl li cùun ne wø ní li ñmønh titøtuørnønt ki ciibe. ¹¹ Nnø ne a'bənm nnø bo a'tø wà ya tekjim ña faa li bole. Ne Kristo kpo' u'mø bo ne. ¹² Ni teh u'yaab i ya biere ya bol, ki saah bi'yønm bi'fèl ña co ma nnø bo la, ni teh Kristo ne ibiere. ¹³ Nen bo, n jinh nà li cère n'tø ní lu Uwien ya sən ni la, ma ji li ji nè fiebu ñø ki la cère n'tø ní lu Uwien ya sən ni.

9

Yesu ya tondb ñmøbe usen wà

¹ Ma si n'ba bi? Ma yé *Yesu ya tond bi? Ma laa' Yonbdaan *Yesu bi? Na yé n sən' Yonbdaan ya tûon ma nnø ne cère' ni yé u'yaab-ii? ² Ma yé *Yesu ya tond binitøb bo mənən la, ninbi bo wən n yé wø ne. Kime ni yé Yonbdaan yaab ma nnø ne yé kudiøku kùa wuøn' ki ye n yé u'tond.

³ Binib bà biindeh nni nnø n li jiin bø nà so: ⁴ Ta ñmøbe sən tí ji kí ñu ti'tùon bo bi? ⁵ Ta ñmøbe sən wà ke ní li ñmøbe upii wà yé Kristo yo, kí li tøke

nin wō bi? Yonbdaan ya tondtōb nin u'ninjiēb nin Pier* ḥa teh nnō nε-εε? ⁶ Bii min nin Banabas baba nε ḥa sōn' tuontōl la, ta n̄ ji? ⁷ U l̄ soja ba nε sōnh sojatuonl ka teknh paaku fiebu? Bii ḥmē nε li caan busubu ka n̄ m̄ bu'bii? Bii ḥmē nε kpaah tiwēnt ka n̄ ḥu'tuum-i?

⁸ N̄ len' nā nō yé unisaal ya yēnmaale baba nε-εε? Yiko ya gbōnt ni mōnōn nā te nnō-oo? ⁹ Kimē Moyis kēle' yiko ya gbōnt nnō ni ki ye: «A taa unε u taanh iji la, ḥa n̄ lōle u'ñəbu†.» Uwien tuukeh inε ya gber nε-εε? ¹⁰ Na yé tinbi bo nε Uwien cinbe ki len' nnō-oo? Imōn, tinbi bo nε n̄ kēle' nnō. N̄ kpe wà kòn' bukpàabu nin wa gun' bu'ji kε n̄ li daan ki ye wà kε li l̄ u ya bō nε. ¹¹ Ti cère' ni laa' *Mifuoñaanm ya mōnm ma nnō, ni de' tε ni'faal ya niba bō la, n̄ bre nε-εε? ¹² Binitōb ḥmōbe usen bε n̄ teke tibont ni'saan la, ta ḥmōbe usen ki cēn' bε-εε?

Ama tinbi ḥa tōnge' nēn kε, kimē ta yé niba n̄ pien Kristo ya gbemōnmōnt ma nnō nε cère' ta yé ti li yé uba bo tukl, nε ki ḥmōbe sukla nibonn kε bo. ¹³ Na bēn ki ye binib bà sōnh itūon Uwien ya duku ya luo bo nnō bi'jier ñeh kuduku nnō ya luo bo nε-εε? Ne bà m̄ sōnh itūon Uwien ya ponpuol saan nnō, m̄ ḥmōbe bi ya bō nε binib tukeh tibont tā ki lá dienh Uwien u'ponpuol bo nnō ni. ¹⁴ Nnō nε Yonbdaan là de' usen ki ye binib bà kpaandeh tigbemōnmōnt nnō, n̄ li fuobe tun bo.

¹⁵ Ama min ḥa tōnge' i ya sen kε. Ne n̄ kieh kugbōnku kuu ma nō, na yé n̄ nuunh ní de nni n̄ kpe ní de nni nā nnō nε. N̄ kpo' la, n̄ tu nin uba n̄

* **9:5** Liike 1:12. † **9:9** Israyel yaab là yé bε n̄ gu tibont la, bi taah inε nε i taanh ki n̄endeh tibont nnō ya bim.

cère ní lúo n jεbnh n'ba nà bo nnø. ¹⁶ Kí tøke binib tigbemønmønt tun wøn la, na yé ní li jεbnh n'ba, kime ní yé n'bo liwøbl nε. Ma tøke' tù la, ní bre n'bo nε. ¹⁷ Min nin n'yul ne bi cèkre' n'yεnm ki sønh lituonl bugbøn la, n bi li nuunh lisuul nε. Na yé n yíe nε ki sønh lè. Bi niin' nni nε n sønh lè, n bi li sønh lè ma bo. ¹⁸ Nøn bo, n'suul si ba? N'suul si ní li tøkeh binib tigbemønmønt tuu ki la nuunh niba nε, ki la tuuke n tøke' binib tigbemønmønt bugbøn la, n kpε bø ní de nni tibont tà nnø.

¹⁹ Ma yé uba ya yonb, ama n taa' n'ba ki tien' binib ke ya yonb nø ní le binib bà yøbe kí de Kristo nε. ²⁰*Sufmbø saan, n teh bi teh ma bo nε nø ní le bø kí de Kristo. Imøn, ma ji te Moyis ya yiko ya wøbl ni, ama n lá te nin bø la, n pε bi teh ma bo nε nø ní le bø kí de Kristo. ²¹Bà nø bøn Moyis ya yiko nnø saan mø n teh tøn bøn ne nø ní le bi'mø kí de Kristo. Na yé n kønde' *Uwien ya yiko bo nε, kime n boh Kristo ya yiko nε. ²²Bà ya tekjim nø faa' mø saan la, n te tøn bøn ne nø ní le bi'mø kí de Kristo. Nøn bo, binib ke saan n te tøn bøn ne nø ní nñikn kí cère bi'ni biba ní nñmere. ²³Tigbemønmønt bo nε n teh nøn ke, nø n'mø ní le n ya bø tu'mønm ni.

²⁴Na bøn ki ye binib te minønsenniem bo la, bi'ke tiinh nε, ama unibaab wà li sen kí faake nnø ne li le lisuul-ii? Nøn bo, níke ní li tiinh ki nuunh ní le lisuul. ²⁵Wà ke nuunh wø ní nie kí sen la, u coh u'ba tibont tà yøbe ni nε. U teh nnø nø wø ní le lisuul là nnø nø wøkreh. Tinbi wøn, ti mèh ki nuunh lisuul là li tuu ki te nε. ²⁶Nøn bo, min tiinh la, ma nøaake ki tiinh ka bøn n joh nà bø, ka te tøn unøkuñil wà nñih ka nñmøbe u nñih wà. ²⁷N biendeh n'gbønenet ki gbiekeh, ki teh n'ba tøn uyonb nø min wà tøkeh

bitəb tigbəmənmənt tuu nnə, min bugbən la lá lúo
n ya bó nε.

10

*La li ñməbe mən Israyel yaab là ñməbe mitetem
mà kупенpelku ni nnə*

¹ N'yaabe, n yie ní li bən nà là tu' ti'yaajəb nε. Kutewəlgbənku kuba nε là jiire' ní ki wəngeh bi'ke usen, nε bi'ke puore' miñunciem. ² Kutewəlgbənku nin miñunciem nnə yé bi'ke bo Uwien ya ñunsii nε ki tien' bə Moyis ya panpaankaab. ³ Bi'ke là taan' ki jin' tijiebaabt tà ñen' Uwien saan nε, ⁴ ki taan' ki ñun' miñunbaabm mà ñen' Uwien saan. Imòn, bi'ke là ñuh miñunm mà nnə Uwien nε là cère' mī təh ki ñeh kujtenku kuba ni. Kutenku nnə yé Uwien yaaku nε, nε bi là te nà ke saan la, kù te nε. Kutenku nnə là yé Kristo nε. ⁵ Nin nən ke Uwien ya yənm ja sənge' bi'ni bà yəbe bo. Nən bo nε bi là kpokpo' kупенpelku ni.

⁶ Tibont tuu là tu' ti'yaajəb nə nè n de tə ucekn nə ti la tien nà bre tən bən nε. ⁷ Ni'mə la li pə ibule bo tən bi'ni biba là tien' ma. Ni'kele' *Uwien ya gbənku ni ki ye: «Binib nnə là kèle' ki jin' ki ñun', nε ki fii' ki caan' kujelku.» ⁸ Ti la li teh mən sənsəndl tən bi'ni biba là tien' ma, ki cère' binib itur pile nin ita kpo' uwien uba nnə. ⁹ Ti la biike mən Yonbdaan* tən bi'ni biba là tien' ma ki cère' iwe kékere' ki ku' bə nnə. ¹⁰ La li ñulnh mən tən bi'ni biba là ñulnh ma ki cère' Uwien ya tond wà kuuleh baa' ki kuku' bə nnə.

* **10:9** Bi kpie' ki kele' tigbənt tà nnə ya tuba ni nī kele' ki ye Kristo nε.

11 Tibont tuu nnə ke là tu' ti'yaajəb ḥə nè n̄ de binitəb ucekn n̄. Bi kele' tū ḥə tū n̄ gbiere tinbi bà ḥə ji fəke nin ubgbengbenyo nnə n̄. **12** Nen bo, wà maale' ki ye u se mənmənm mitekjem ya sen ni la, wə n̄ li bən ki la lu. **13** Mibiikm mà tu' n̄e nə, yé mibiikm mà li fre kí tu unisaal ke n̄. Uwien yé umeməndaan ma nnə, wa n̄ cère mibiikm mà li faake nin n̄ tu n̄. Ama mibiikm lá tu n̄e la, u li de n̄ mituəm n̄i juun kí teke, kí wuən n̄e ni li kp̄ien isən yà kí n̄e len.

La li tuuke men ibule nin ituəre ya gber

14 Nen bo, n̄jətiebə, wiε men ibule nin ituəre ya gber. **15** N lienh nin ninbi bà nnə, ni yé biyεnfodənb n̄. Ninbi mənən n̄ maale kí liike n̄ len' nà nə ya tingi. **16** Ti jinh Yonbdaan ya jier la, ti n̄uh midaam mà, ki faareh Uwien mi'bo nnə ḥə taakeh te nin Kristo ya səm-ii? Ti kəh kp̄ənə wà ki gbiinh ki ḥmənh nnə ḥə taakeh te nin Kristo ya gbənənt-ii? **17** Kp̄ənə nnə te kp̄ənə uba ma nnə, nin tí yεbe ma ke nnə ti taan' ki tien' tigbənənt tuba n̄. Kime ti'ke taakeh ki gbiinh u ya kp̄ənəbaab n̄.

18 Liike men Israyəl yaab teh ma bo. Binib bà jinh bi taah tiwənt tà ki teh ituəre liponpuol bo ki dienh Uwien nnə, bən nin wən taakeh n̄e kí n̄e liponpuol nnə bo. **19** N len' nà nə ya tingi si ba? N ye n̄ ye ibule yé niba n̄e-ee? Bii n̄ ye n̄ ye bi taah tiwənt tà ki punh ȳi nnə ya nənt n̄e yé niba? **20** Na te nnə. N ye n̄ ye bi tūreh ituəre yà nnə, ba tūreh ki dienh Wien, bi tūreh ki dienh isənəpol n̄. N̄e ma yíe ninbi nin isənəpol n̄ li te gber. **21** Na n̄ fre kí n̄u Yonbdaan ya dəyiek, kí liebe kí n̄u isənəpol yaak mə. Na n̄ fre kí ji Yonbdaan ya jier, kí liebe kí ji isənəpol

yaar mə. ²² Bii ti yé tí fin Yonbdaan ya mutuol ne?
Ti ɳməbe mituom ki cən' wə-əo?

Cère men ni teh nà ke ní li kpiɛkreh Uwien

²³ Tə, «Niba ɳa yé kuəl[†]» ama na yé ní'ke ne yé nibonmənmənn. «Niba ɳa yé kuəl.» Ama na yé ní'ke ne li tore unil wə ní kpére mitekjem ya sən ni. ²⁴ Uba la nuunh u'tiema mənm, ama wə ní li nuunh bitəb yaam. ²⁵ Ni ləke' tinənt tà ke bo kidaak ni la, də mən kí ɳmən, ki la cère' ní'yənmaale ní li jèndeh ne, ní li niireh tù yé bà yaar, ²⁶ kimε «Yonbdaan si kitink nin tibont tà ke te ki'bo.»

²⁷ Wà ɳa yé Kristo yo yin' ne tijier ya jim, ni tuo' ki jon' la, u de' ne nà ke la, ji mən, ki la cère' ní'yənmaale ní li jèndeh ne, ní li niireh tù yé bà yaar. ²⁸ Ama unil təke' ne ki ye ní yé titətuərnənt la, ni la ji. Wà təke' ne ki ye ní yé titətuərnənt nnə bo ne na ní ji ɳə udaan ya yənmaale la jèndeh wə. ²⁹ N niireh u ya daan ya yənmaale ne la jèndeh wə, ma niireh ninbi yi.

Tə, nba la, uba li fre kí maale u'yənm ni kí ye: «Bε bo ne wa ní fre kí tien u bi ɳməbe usən wə ní tien nà kí n̄e utə ya yənmaale bo? ³⁰ N faareh Uwien ki jinh tijier la, bε bo ne bi li liebe kí biin nni n faareh Uwien tijier tà bo nnə bo?»

³¹ Nən bo, ni jinh bii ni ɳuh bii ni teh nà ke la, ní li teh ní'ke ki kpiɛkreh Uwien. ³² Ní yé Suf bii wà ɳa Suf bii Uwien ya taanl yo ne la, ni la cère ni'tentiem ní tuln bì'ni uba mənmən. ³³ Ní li teh ten n teh ma bo. N səngreh binib ke ya yənm tibont ke ni ne, ka nuunh n'yul bo ya mənm, ki nuunh linigol ya mənm ɳə be ní ɳməre ne.

† **10:23** Liike 6:12.

11

¹ Tεkn men n'taal ni tεn n tεkn' Kristo ya taal ni ma.

Ujε nin upii li te ma bo ikaare ni

² N pèkeh ne nin ni tien n'bó tibont ke ni ma, ki pε Kristo ya nikpiεb ya wəknm mà n là wəkn' ne mè nnə bo mənmənm nnə. ³ Ama n yíe ní bende kí ye jε ke je ya ciεn si Kristo ne. Pii ke pii mə ya ciεn si ujε ne, ne Kristo mə ya ciεn si Uwien. ⁴ Ujε wà ke kàareh bii u səkndeh Uwien ya nəbon ki cùube nibonn la, u jindeh u'ciεn ne ifε. ⁵ Ama upii wà mə ke kàareh bii u səkndeh Uwien ya nəbon, bonn ɳa ɳaake u'yul bo la, u mə jindeh u'ciεn ne ifε, kime ní te tεn u kuo' u'yur* ne. ⁶ Upii laa' wa ní taa niba kí ɳεkn u'yul bo la, wə ní tu kí ce u'yur-a! Ama upii cen' u'yur bii u kuo' tū la, ní yé u'bo ifε ne. Nen bo, wə ní li taah niba ki ɳεknndeh u'yul bo. ⁷ Ujε kàareh la, wa kpe wə ní li cùube bonn, kime u yé Uwien ya nənnənku ne, ki wəngeh Uwien ya kpiεke. Ama upii wən wəngeh ujε ya kpiεke ne. ⁸ Na yé Uwien là taa' upii ya gbənənt bo ne ki tien' ujε, u là taa' ujε ya gbənənt bo ne ki tien' upii, ⁹ ne na yé upii bo ne Uwien là nən' ujε ama ujε bo ne Uwien là nən' upii. ¹⁰ Nen bo ne Uwien ya tondb bo, ní kpe upii ní taa niba kí ɳεkn u'yul bo kí wuən kí ye u ɳməbe usen wə ní tien u teh nà. ¹¹ Tə, nin nen ke Yonbdaan ya sen ni wən, pii ɳa te la, je ɳa te. Je mə ɳa te la, pii ɳa te. ¹² Kime ní yé imən ne, Uwien là taa' ujε ya gbənənt bo ne ki tien' upii, ne upii mə ne maah ujε. Ne nen ke nən' Uwien saan ne.

* **11:5** Pəl ya yo upii là kuo' u'yur bii u cen' tū la, ní yé u'bo ifε ne.

13 Ninbi mənən maale mən kí liike, upii kàareh niba ḥa ḥaake u'yul bo la, ní cuube-ee? **14** Uwien ñen' tibont ma bo mənən wuən' ki ye ujε tuke tiyufəforkrt la, ní yé ifε nε. **15** Upii wən bo, tiyufəforkrt yé ukpiεke nε. Kime Uwien de' wə tiyufəforkrt tū ní li piibe u'yul bo nε. **16** Unil nuunh wə ní li nich isen ke ni la, udaan ní li bən ki ye tinbi ḥa ḥməbe mi ya tetem, Uwien ya táan yaab mə ḥa ḥməbe mɛ.

Yonbdaanyajier

(Matie 26:26-29; Mark 14:22-25; Luk 22:14-20)

17 Tə, n gbiereh nε ma nə ní li təke nε usen wà bo ma ní pɛke nε, kime ni taakeh ni'táan la, na teh nà li tore nε, ni teh nà li saa nε nε. **18** Mikpiεkm n cii' bi ye ni taakeh itáan la, ni ḥməbe ipàpàare nε. Nε n teke' ki jin' ki ye bi təke' nni tigber tà nnə, tuba yé tigbemònnt nε. **19** Imòn, uyo uba la, ní kpε miborm ní li te ní'ni ḥo be ní bende bà cinbe ki yé bigbemònndenb nε. **20** Ni lá taan' la, na yé ni cinbe ki jinh Yonbdaan ya jier nε, **21** kime wà ke kpieleh wə ní ji u'tiema jier nε. Mikònñm ḥməbe uba, utə mə ñun' ki yibe' ḥo. **22** Na ḥməbe den ní ji kí ñu nən bóoo? Bii ni yindeh Uwien ya taanl yaab nε, ki jindeh bijiinb ifε? N li len kí ye ba? N li pɛke nε nε-εε? Ma ní pɛke nε u ya sən bo.

23 Tə, min cii' miwəknm mà sə Yonbdaan saan nε ki taa' mè ki wəkn' nε. Kuñənku kùa bi là li kuore Yonbdaan *Yesu nnə, nε u taa' kpənə **24** ki faare' Uwien, ki kəkuə', nε ki ye: «Nà sə yé n'gbənənt ntaa' ki de' nε. Li teh men nnə kí li tiən n'bó.» **25** Bi jin' ki t̄i gben', nε u taa' midaam mə, ki faare' Uwien, nε ki ye: «Midaam miε yé n'səm nε, ki wəngeh ki teh

Uwien cuo' nin binib kujɔtiefɛnku. Uyo wà kε ni ñuh mè la, ní li teh nnø ki tiɛn n'bó.» ²⁶ Kimɛ uyo wà kε ni ñmɔnh kpønø wuø, ki ñuh midaam mie la, ni tɔkeh binib Yonbdaan ya kuum ya gber ne, ki t̄ baa lidaali là u li baa ní.

²⁷ Nen bo ne wà kε ñmɔnh Yonbdaan ya kpønø, ki ñuh u'daam, ka boh tijier bugbøn la, u biindeh u'ba ne Yonbdaan ya gbønent nin u'sèm bo. ²⁸ Nen bo, unil ke n̄ tùore kí maale kí liike u'tetem te ma bo kí yaan kí ñmøn kpønø nnø, kí ñu midaam nnø. ²⁹ Kimɛ unil ñmøn' kpønø nnø, ki ñun' midaam nnø, ka bùh ki teh n̄ yé Yonbdaan ya gbønent la, u ñmɔnh, ki ñuh ma nnø, u nuunh u'tiema yul bo ya tudere ne. ³⁰ Nen ne cère' ni'ni bà yøbe yé biwiemb, bitøb yé ijiin, bà yøbe mø kpo'. ³¹ Ti tùore' ki maale' ki liike' ti'tetem te ma bo la, Yonbdaan ña n̄ døre ti'tub nnø. ³² Ama u diëh ti'tub la, u cekndeh te ñø u la lá bu kí biin uñendun ya nib kí yekn te ne.

³³ N'yaabe, nen bo, ni t̄ taan' ní ji la, ní li guureh tøb. ³⁴ Mikònm ñmøbe wà la, wø n̄ ji u'den, ñø ni la lá taan kí li nuunh ni'tiema tudere.

Tigber tà sien' nnø, n lá baa' la, n li tùore tu'mø.

12

Mifuoñaanm ya paabu

¹ Tø, t̄ ji n̄ liike mén *Mifuoñaanm ya paabu ya gber. N'yaabe, ma yíe ní li te ka bøn Mifuoñaanm dienh bupaabu bùa kε ya bol nnø ya gber. ² Ni bøn ki ye na laan là pø Uwien ya sén bo ma nnø, ibule ne là co ne ticuør ne na n̄ fre kí ñmøre i'saan, ki bøn mø ki ye ibule nnø ña lienh. ³ Nen bo ne n yíe ní tùore kí bende kí ye *Uwien ya Fuoñaanm cèreh unil tɔkeh tigber la, wa n̄ fre kí len kí ye: *Yesu n̄ juore fønm.

*Mifuoñaanm ḥa ñí la, nil mɔ ḥa n̄ fre kí len kí ye:
*Yesu yé Yonbdaan.

⁴*Mifuoñaanm ya paabu te ibol ibol n̄, ama mi ya Fuoñaanbaabm n̄ dienh ni'kε. ⁵ Itùon te ibol ibol n̄, ama wà kε sɔnh ki dienh Yonbdaan uba n̄. ⁶ Itùon ya sɔnm te ibol ibol n̄, ama Uwien uba n̄ cèreh unil kε sɔnh itùon. ⁷*Mifuoñaanm dienh wà kε bupaabu n̄ li toreh unil kε n̄. ⁸*Mifuoñaanm n̄ dienh uba miyɛnfolenm. Mi ya Fuoñaanbaabm n̄ dienh utɔ mɔ mibɛnm. ⁹ Men n̄ dienh uba mitekjim mà yɛbe, ki dienh utɔ mɔ bupaabu bùa cèreh u buuh biwiɛnb. ¹⁰Mi dienh uba mituɔm wɔ n̄ li teh miyəkm ya bont, ki cèreh utɔ mɔ sɔkndeh Uwien ya ñəbon, ki cèreh utɔ mɔ sekndeh ki bəndeh nà yé *Mifuoñaanm yaann nin nà ḥa yé Fuoñaanm yaann, ki cèreh uba lienh milencɛnm ibol ibol, ki cèreh utɔ mɔ sɔkndeh milencɛnm nnɔ. ¹¹ Mi ya Fuoñaanbaabm n̄ cèreh tibont nnɔ kε teh. Mi dienh unil kε bupaabu jɛjɛ mi yíe ma bo n̄.

Tigbenent te tuba n̄, ama tu'gbenenbel te ligol n̄

¹² Tɔ, liike mɛn unisaal ya gbɛnɛnt te ma bo. Tù ñmɔbe igbɛnɛnbel ligol n̄. Nin i te ligol ma kε nnɔ, i taan' ki tien' tigbenenbaabt n̄. Kristo yaam mɔ te nnɔ n̄. ¹³ Kime ti'ni bà yé *Sufmbɛ nin bà ḥa yé Sufmbɛ, bà yé iyonbe nin bà ḥa yé yonbe, Mifuoñaanbaabm n̄ jiire' ní ti'kε bo ki yé ti'bo Uwien ya ñunsii, ki tien' tɛ unibaab. Ti'kε ñun' mi ya Fuoñaanbaabm n̄ ten miñunum.

¹⁴ Tɔ, tigbenent ya gbɛnɛnbel ḥa te liba, i te ligol n̄. ¹⁵ Litaal tɔke' ki ye: «Ma yé nuɔ ma nnɔ, ma yé gbɛnɛnt ya gbɛnɛnbel» la, lì li fre kí bore li'ba ki la tuuke gbɛnɛnt bo-oo? ¹⁶ Litubl mɔ tɔke' ki ye: «Ma yé nunbu ma nnɔ, ma yé gbɛnɛnt ya gbɛnɛnbel»

la, lì li fre kí bore li'ba ki la tuuke gbənənt bo-oo? ¹⁷ Tigbənənt kε bi yé bununbu nε la, unil bi li teh mila ki ciih? Tù tí bi yé litubl nε la, u bi li teh mila ki ciih unu? ¹⁸ Ama Uwien tien' tigbənənt ya gbənənbəl kε gbənənbəl li'bùol u yíe ma bo nε. ¹⁹ Tigbənənt kε bi yé ligbənənbəl liba la, ní bi li yé tigbənənt-ii? ²⁰ Nen bo, igbənənbəl te ligol nε ki taan' ki tien' tigbənənbaabt.

²¹ Nen nε cère' bununbu ḥa ní fre kí təke unuɔ kí ye: «Ma ciɛke ḥε.» Liyul mɔ ḥa ní fre kí təke itàan kí ye: «Ma ciɛke nε.» ²² Na te nnɔ. Tigbənənt ya gbeñənbəl yà bi likeh yè tən ya yé bonn nnɔ mənɔn ḥməbe lituonl nε. ²³ Igbeñənbəl yà ḥa ḥməbe sel nnɔ, ti dienh yən nε lisel ki cən' i'tɔ. Nε tigbənənt ya na'saan yé ife ya bonn nnɔ, ti tùɔreh nen saan nε mənmənm. ²⁴ Ama tigbənənt ya nà saan ḥa yé fe ya bonn nnɔ ḥa nuunh mi ya tùɔrm kε. Uwien nε tien' tigbənənt nε ki de' tigbənənt ya nà saan ḥa ḥməbe sel nnɔ, lisel ki gbien', ²⁵ ḥo tigbənənt ya gbeñənbəl la boreh i'tɔ, ama yè ní li kpe buñəbu kí li toreh i'tɔ. ²⁶ Tigbənənt ya niba saan wi la, ni'kε saan wi nε. Niba saan laa' lisel la, ni'kε saan li ḥməbe uyensɔnge nε.

²⁷ Ninbi nε yé Kristo ya gbənənt, nε unil kε yé tigbənənt nnɔ ya gbənənbəl. ²⁸ Uwien cère' binib bà sɔnh u'taanl ni si: mikpiɛkm, *Yesu ya tondb, nle bo *Uwien ya ñəbɔnsɔknb, nta bo biwɔnwoknb. Ni ya puoli bó nε u de' bà bupaabu be ní li teh miyɔkm ya bont nin u de' bà bupaabu be ní li buuh biwiɛnb nin u de' bà bupaabu be ní li muɔh binib nin u de' bà bupaabu be ní li likeh binitəb nin u de' bà bupaabu be ní li lienh milencɛnm

ibol ibol nno. ²⁹ Bi'ke yé *Yesu ya tondb ne-ee? Bi'ke yé *Uwien ya ñəbonsəknb ne-ee? Bi'ke yé biwənwəknb ne-ee? Bi'ke teh miyəkm ya bont ne-ee? ³⁰ Bi'ke ñməbe bupaabu bə ñ li buuh biwiēnb ne-ee? Bi'ke lienh milencənm ibol ibol ne-ee? Bi'ke səkndeh milencənm ibol ibol nno ne-ee? ³¹ Tə, cère men ni'nun ñ li móñ bupaabu bùa móñ ki cen' bupaabu ke ya bol bo.

Ama fənfennə n li wuən ne usən wà móñ ki cen' isento.

13

Miyiem ne cen' nibonn ke

¹ N lienh binib ya lenm nin Uwien ya tondb ya lenm ke, ka nín ji yé nib la, n te tən lissenbuəl bii ligangaal là muəh ki ñməbe kuwaaku ne. ² Ni yé n ñməbe bupaabu ki səkndeh Uwien ya ñəbon, ki bən tigber tà ke buə, ki ñməbe mibənm ke ya bol, ki ñməbe mitekjim ki t̄l gben', m̄li fre kí cère ijuən ñ nebre i'bùol ño ka yé nib la, ma yé bonn. ³ Ni yé n taa' n'faal ke ki gbigbiire' binib, ki tuo' bi w̄in' nni ño ka yé nib la, ma ñməbe kpele uba nin utə.

⁴ Unil ñməbe miyiem la, u ñməbe lifəsəngl ne, ki ñməbe tinimənt, ka ñməbe nunfəke, ka wəngeh u'ba, ka ñməbe gbengt, ⁵ ka teh fə ya bonn, ka nuunh u'tiema móñm, ka yé benpiebdaan, ka ñuuñ nib bo. ⁶ U'yənm ña sənge nà ña cuube bo, ama u'yənm pə tigbəmənt bo ne. ⁷ Unil ñməbe miyiem la, u ñməbe sukla tibont ke ni ne, ki du Uwien bo isən ke ni, ki ñməbe lidəndənl isən ke ni, ki ñməbe kuminku nà ke li tu wə bo.

⁸ Miyiem ña ñ gben fiebu. Uwien ya ñəbon ya səknm men li gben ne. Milencənm mà binib lienh

mè nnɔ mɔ li gben. Mibɛnm mɔ li gben. ⁹ Fɛnfɛnnɔ wuɔ ti bɛn jenjenku nɛ, nɛ ki sɔkndeh Uwien ya ñɔbon mɔ jenjenku. ¹⁰ Ama nà mɔn ki t̄i gben' lá baa' uyo wà la, ti bɛn nà nin ti teh nà jenjenku nnɔ kɛ li gben nɛ.

¹¹ N là yé kibuk ma nnɔ, n là lienh mibuwaalenm nɛ, ki bɛn tibont ya tingi kibuk bɛn ma bo, ki maaleh kibuk maaleh ma bo. N t̄i tien' uciɛn, nɛ ki dàan' ibuwaatuon. ¹² Fɛnfɛnnɔ, ti lenh tibont dɔmudɔmu nɛ, n̄i te ten ti likeh kinunliik kà ḥa lenh mɔnmɔnm ni nɛ, nɛ ki lenh tijinjint. Ama uyo we ní t̄i le tù nin t̄i'nunbu. Fɛnfɛnnɔ ma laan bɛn tibont ki t̄i gben'. Ama uyo we ní n̄i bɛnde tù kí t̄i gben ten Uwien bɛn nni ma bo.

¹³ Tɔ, mitekjim nin lidɛndɛnl nin miyíem tuu ki te nɛ, ama tibont tuta nnɔ ni miyíem nɛ cɛn' tu'ke.

14

Mifuoñaanm ya paabu li toreh Kristo ya taanl yaab ke ne

¹ Li nuunh mɛn ní li yíe binib, kí cère ni'nun n̄ li móñ *Mifuoñaanm ya paabu bo; n̄i'ke tu nin bupaabu bùa li cère ní li sɔkndeh Uwien ya ñɔbon.

² Kime unil lienh milencɛnm la, wa lienh nin nib, u lienh nin Uwien nɛ. Uba ḥa ciih u lienh ki teh bà. *Mifuoñaanm nɛ cèreh u lienh tigber tà buɔ.

³ Ama unil sɔkndeh Uwien ya ñɔbon la, u lienh nin binib nɛ, ki toreh bɛ bi kpienth mitekjim ya sɛn ni, ki saakreh bi'gbenent, ki sɔngreh bi'yɛnm. ⁴ Wà lienh milencɛnm la, u kpiedeh u'ba nɛ mitekjim ya sɛn ni. Ama wà sɔkndeh Uwien ya ñɔbon toreh Kristo ya taanl yaab nɛ bɛ n̄ kpére mitekjim ya sɛn ni. ⁵ N yíe ni'ke n̄ li lienh milencɛnm, ama n tùore'

ki fε ní li səkndeh Uwien ya ñəbon nε. Wà səkndeh Uwien ya ñəbon cən' wà lienh milencənm. Ama ní yé unil te kí səkn milencənm nnə la, ní'mə li fre kí tore Kristo ya taanl yaab bε ní kpére mitekjim ya sən ni.

⁶ N'yaabe, ní yé n baa' ni'saan ki lá lienh milencənm baba, ka cèreh ni bəndeh Uwien ya gbəbəlkaar, ka cèreh ni bəndeh gbəmənt, ka səkndeh nε Uwien ya ñəbon, ka wəknh nε wəknm miba nin mitəm la, n toreh nε nínə-əə? ⁷ Tə, maale men kí liike bi taah tibont tà ki jeleh kujelku nnə te ma bo. Ní yé liwol bii kubieku nε tu'muə ɳa bore' la, bi li tien mila kí bende nà kε muəh ma bo? ⁸ Unil piebe' butəbu ya natunl ka piebe' mənmənm la, ɳme li bonde butəbu? ⁹ Ni'mə yaam te nnə nε. Ni lienh iñəbon ñəh ní'ñuən ni níb ɳa cihi i'tingi la, bi li tien mila kí bende ni ye ní ye bà? Ni lienh ki wiənh fənm nε. ¹⁰ Ma bən ilenbol ya ñəbu uñəndun wuu ni, ama lenm miba ɳa te ka ɳməbe mi'tingi. ¹¹ Ma cihi nil ya lenm la, u yé ucaan nε n'bo, nε n'mə yé ucaan u'bo. ¹² Ni'mə yaam te nnə nε. Ni'nun món *Mifuñaanm ya paabu bo ma nə, tūre men kí li nuunh bù, ama ní li nuunh bupaabu bùa li tore Kristo ya taanl yaab bε ní kpére mitekjim ya sən ni.

¹³ Nən bo, unil lienh milencənm la, wə ní li kàareh, Uwien ní de wə bupaabu bùa li cère wə ní fre kí səkn milencənm nnə. ¹⁴ Kime n kàareh milencənm ni la, *Mifuñaanm nε cère' n kàareh, n'bugben ɳa bən n teh bà. ¹⁵ Nən bo, n li tien mila? *Mifuñaanm cèreh n kàareh milencənm ni la, n li kàareh n bən milenm mà mə ni nε. Mì cèreh n gəh iyuon milencənm ni la, n li gəh n bən milenm

mà mə ni nε. ¹⁶ Kimε *Mifuoñaanm cèreh a faareh Uwien milencenm ni baba ɳɔ unil te ni'ni, ka bən niba Uwien ya sən ni la, u li tien mila kí ye «Ami»? Kimε wa ciih a lienh ki teh bà. ¹⁷ Imòn, a faareh Uwien ní mən cəen nε, ama na toreh bitəb bə n kpére mitekjim ya sən ni.

¹⁸ N faareh Uwien nin n lienh milencenm ki cən' ni'kε ma nnə. ¹⁹ Ama n te Kristo ya taanl yaab ni, ki tu ki len' iñəbon iñjun i wien ki wəkn' bə la, ní tu nin n len iñəbon itur piik milencenm ni.

²⁰ N'yaabε, la te mən tən mubumu ni'yεnmaale ni. Nà bre ya tienm wən, li te men tən mucenfendmu, ama iyεnmaale ni wən, li maaleh men bicienb maaleh ma bo. ²¹ Ní kεle' *Uwien ya gbənku ni ki ye Yonbdaan ye:

«N li cère linibotəl ya nib nε n len nin n'nib biε milencenm,
nin nən kε ɳɔ,
ba ní cenge n'bó.»

²² Nən bo, milencenm ɳa yé dīeku binib bà teke' Uwien ki jin' nnə bo, ama mǐ yé kudīeku bà ɳa teke' wə ki jin' nnə bo nε. Uwien ya ñəbon ya səknm men yé kudīeku bà teke' wə ki jin' nnə bo nε, ma yé dīeku bà ɳa teke' wə ki jin' nnə bo.

²³ Ní yé Kristo ya taanl yaab kε taan' ɳɔ bi'kε lienh milencenm la, binib bà ɳa bən niba Uwien ya sən ni bii binib bà ɳa teke' wə ki jin', kən' ní la, ba ní ye ni yé iwaar-ii? ²⁴ Ama unil kε səkndeh Uwien ya ñəbon, wà ɳa teke' wə ki jin', bii wà ɳa bən niba u'sən ni kən' ní la, binib kε lienh nà nnə nε li cère wə n bende kí ye u yé ubierdaan, nε u'yεn ní saa u'biere bo. ²⁵ U'fəl bo ya gber kε li ñε upaan bo. Nnə

ne u li gbaan, kí puke Uwien, kí ye ní yé imὸn ne,
Uwien mὸnbe ki te ni’ni.

Kristo yaab taan' la, bi la teh tibont ḥmerk ḥmerki

²⁶ N'yaabε, ti li tien mila? Ni lá taan' la, wà ḥmὸbe iyuon la, wɔ́ ní gè. Wà mɔ́ ḥmὸbe miwὸknm la, wɔ́ ní wɔkn. Uwien cère' wà bende' u'gbεbølkaar la, wɔ́ ní tøke tù bitøb. Wà mɔ́ ḥmὸbe bupaabu wɔ́ ní len milencenm la, wɔ́ ní len bii wɔ́ ní sɔkn mè. Wà teh nà ke la, wɔ́ ní cère nè ní li toreh Kristo yaab be ní kpére mitekjim ya sen ni. ²⁷ Binib ye be ní len milencenm la, nè li yé bile bii bita. Ní la gèbre' binib bita. Be ní li lienh uba uba. Uba mɔ́ ní li sɔkndeh bi lienh ki teh bà. ²⁸ Nil ḥja te litaanl nnɔ ni kí sɔkn la, be ní li ḥmin, kí li lienh bi'yεnm ni nin Uwien. ²⁹ Ní yé Uwien ya ñɔbon ya sɔknm mɔ́ la, bile bii bita ní sɔkn, bitøb ní flin kí liike bi sɔkndeh nà nnɔ ya tingi. ³⁰ Uwien cère' unitø bende' u'gbεbølkaar litaanl nnɔ ni, ki ye wɔ́ ní sɔkn tù la, wà bi lienh nnɔ ní ḥmile. ³¹ Imὸn, ni'ke li fre kí li sɔkndeh Uwien ya ñɔbon ama ní li sɔkndeh uba uba. Ni teh nnɔ la, unil ke li bende Uwien ya gber, ne ní li saake unil ke ya gbεnεnt. ³² Unil sɔkndeh Uwien ya ñɔbon la, u li fre kí li coh u'ba. ³³ Kimε Uwien ḥja yíe fεnfεnm, u yíe nibonn ke ní li te ni'donbó ne.

Ní te ma Kristo yaab ya táan ke ni si: ³⁴ Bipiih li ḥmin ne itáan ni. Ba ḥmὸbe sen be ní len, be ní li blinh bi'yul, kimε ní kele' nnɔ ne Moyis ya gbønt ni. ³⁵ Bi yíe be ní tùore kí cii niba ya tingi la, be ní tì niire bi'cieb idonbó; kimε na kpε pii ní li lienh Kristo ya taanl ni.

³⁶ Bii Uwien ya gber ñεn' ninbi saan ne-εε? Ninbi baba ne cii' tù-uu? ³⁷ Unil maaleh ki teh u yé

*Uwien ya ñəbonsəknl bii u maaleh ki teh *Mi-fuoñaanm te u'ni la, wə ñi bende kí ye n kəle' nà nə yé Yonbdaan ya wəbl nε. ³⁸ Unil wà ḥja tənge' nè la, Uwien mə ḥja ñi tənge wə.

³⁹ N'yaabe, nən bo, cère mən ni'nun ñi li móñ ní li səkndeh Uwien ya ñəbon, ki la pien nil u la len lencenm. ⁴⁰ Ama ní li teh nibonn kε ni'donbó, ki la teh ḥmerkñmerki.

15

Kristo ya məkrm bitenkpiib ni

¹ N'yaabe, n yie ñi tiere ne n là təke' ne tigbemənmənt tà, ni teke' tū, ki ḥuuke tū mənmənm nnə ne. ² Ni ḥuuke tū n là təke' ne tū ma bo la, tun bo ne ni li ḥmere. Nnə ḥja ñi la, ni teke' ki jin' fənm ne.

³ N là cii' nà nnə n cinde' ki təke' ne nən ne. Nən si: Ti'biere bo ne Kristo kpo'. Ní là kəle' *Uwien ya gbənku ni ki ye ní lá li tien nnə ne. ⁴ Bi sube' wə, ne wienta daali u məkre' bitenkpiib ni. Ní là kəle' *Uwien ya gbənku ni ki ye ní lá li tien nnə ne. ⁵ U cère' Pier* laa' wə, ni ya puoli bó ne u cère' bitondb piik nin bile nnə ke laa' wə. ⁶ Ne ki liebe' ki cère' u'panpaankaab mə taan' ki laa' wə ki gəbre' binib kobiijun. Bi'ni bà yəbe bię ki fuobe, ne biba mə kpo'-a! ⁷ U liebe' ki cère' Saak laa' wə, ne ki cère' bitondb ke mə laa' wə.

⁸ Bi'ke yaam t̄i gəbre', ne u cère' min wà te ten kibuk kà bi ləre' kε nnə mə fəre' ki laa' wə. ⁹ Imjón, min ne yé *Yesu ya tondb ke ya gbaarkε. Ma kpe bə ñi yin nni *Yesu ya tond mənən, kimε n là jəndeh Uwien ya taanl yaab ne. ¹⁰ Ama Uwien ya juokm

* ^{15:5} Liike 1:12.

bo nε n ji te tεn n te ma fεnfεnnø wuø no. U juoke' nni mijuokm ma nnø ña juore' fεnm. Ma juore' fεnm, kime n'gbεnεnt ben' lituonl ni ki cεn' bi'kε. Na yé n taa' n'tiema tuøm ne ki søn' lituonl nnø, n laa' Uwien ya juokm mà nnø ne cère' n søn'. ¹¹ Tø, ní yé min ne bii ben ne tøke' ne tigbεmønønt la, ti'kε tøke' ne tigbεbaabt ne, ne ni teke' tun ne ki jin'.

Uwien li mεkre bitεnkpiib

¹² Tø, ti tøkeh ki teh Kristo mεkre' bitεnkpiib ni ne. Ní tien' mila ni'ni biba lienh ki teh bitεnkpiib ña ní mεkre? ¹³ Ní yé bitεnkpiib ña ní mεkre la, Kristo mø ña mεkre' ne-a! ¹⁴ Kristo ña mεkre' la, ti tøkeh tigbεmønønt tà nnø yé fεnm ne, ne ni'tekjim mø yé fεnm ne. ¹⁵ Bitεnkpiib ña ní mønbe kí mεkre la, ní wøngeh ki teh ti nøndeh Uwien bo ne-a! Kime ti lienh ki teh u mεkre' Kristo ne, ne wa mεkre' wø-a! ¹⁶ Tø, bitεnkpiib ña ní mεkre la, Kristo mø ña mεkre' ne-a! ¹⁷ Ne Kristo ña mεkre' la, ni'tekjim yé fεnm ne, ne ni juore' ki te ni'biere ni ne. ¹⁸ Nnø la, Kristo yaab bà kpo' nnø mø juore' fεnm ne. ¹⁹ Ní yé ti ñmøbe lidøndønl Kristo bo uñøndun wuu ni ya fuobm baba bo ne la, ti yé bicecεkdεnb ki cεn' binib kε.

²⁰ Ama imøn ne, Uwien mønbe ki mεkre' Kristo. Wøn ne yé unil wà kpie' ki mεkre' bitεnkpiib ni, ki wuøn' ki ye bitεnkpiib mø lá li mεkre. ²¹ Kime unibaab bo ne mikuum baa', ne unibaab mø bo ne bitεnkpiib li mεkre. ²² Adam bo ne binib kε kpuokeh, ne Kristo mø bo ne binib kε li mεkre. ²³ Ama wà kε nin u'sensien ne. Kristo ne yé unil wà kpie' ki mεkre'. U lá baa' la, binib bà yé u'yaab nnø mø li mεkre. ²⁴ Ni ya puoli bó ne Kristo li gben

nà ñmøbe ufaa ke ya bol nin nà ñmøbe mituɔm ke ya bol, kí taa libel kí jiin kí de u'Baa Uwien. Ugbengbenyo nínə. ²⁵ Kime u li yé uber ne kí tí baa uyo wà Uwien li cère wə n̄ te u'nennendb ke bo litaal. ²⁶ Mikuum ne yé unennendførke wà u li gben u'gber. ²⁷ Imòn, Uwien cère' u te' nibonn ke bo litaal ñø. Ama bi ye: «U te' nibonn ke bo litaal la», nà yé u te' Uwien mɔ bo ne, kime Uwien ne cère' u te' nibonn ke bo litaal. ²⁸ Uyo wà Kristo li yé uciën nibonn ke bo nnə, u ya yo ne wən Kristo wà yé Uwien ya Bije nnə mɔ li jiin ticient kí de Uwien wà de' wə ticient nibonn ke bo nnə. Nnə ne Uwien li tùore kí li yé uber nibonn ke bo.

²⁹ Tɔ, maale mən kí liike binib bà cèreh bi siih bε Uwien ya ñunm bitenkpiib ya taal ni nnə ya gber. Ní yé bitenkpiib ña n̄ mëkre la, ní li tore bε ba? Bitenkpiib ña n̄ mëkre la, bε bo ne bi cèreh bi siih bε Uwien ya ñunm bi'taal ni? ³⁰ Ní yé bitenkpiib ña n̄ mëkre la, bε bo ne tinbi sənh itùon yà cèreh kinunbɔnk tuu ki bàareh te? ³¹ N'yaabe, ní yé imòn ne, idaan ke mikuum kpàakeh nni ne. Ní liebe' ki ye imòn mɔ ne ki ye ninbi ne yé n'bo ijenjebn Yonbdaan *Yesu Kristo ya sən ni. ³² Ní yé n mòn' nin muwənbimu Efes ya du bó inisaalyenmaale baba bo ne la, n kpεle si ba? Ní yé bitenkpiib ña n̄ mëkre la, cère mən tí li jinh kí ñuh-a, kime wenli ti li wun kpo-a!

³³ La cère mən uba n̄ lere ne. «A tókeh nin unibierɔ la, a'mɔ li tí gben kí saa ne.» ³⁴ Cuo mən ni'ba ki la teh mən biere, kime ni'ni biba ña ben Wien. N len' nà nə yé ni'fe ne.

Bà li mëkre ya gbənənt li te ma bo

³⁵ Ama uba li fre kí niire kí ye: «Bitenkpiib li mëkre mila bo? Bi mëkre' la, bi'gbenent li te mila bo?» ³⁶ Ujør sin, a bule' nibonbuonn nà kpo' la, na ní pe. ³⁷ Nibonbuonn nà a bule' nè nnø ña yé ní pøn' nà nnø, ní yé ní lá li lùon nà nnø ne. Nba la, a bule' iji ne, mitøm la, tibontør. ³⁸ Ne Uwien cèreh mibim ke pøh mipiøm u yíe ma bo. Ne bim ke bim nin mipiøm ne.

³⁹ Bonn ke bonn nin ni'gbenent ne. Binib ya gbenent te tu'ba ne, tiwent mø yaar tu'ba, inuøn mø yaar tu'ba, ijøn mø yaar tu'ba. ⁴⁰ Kutaaku bo ya bont te tu'ba, ne kitink bo yaar mø te tu'ba. Kutaaku bo yaar ya mònbe nin kitink bo yaar ya mònbe ña te. ⁴¹ Uwien ya wien te u'ba ne, uñmaal mø yu u'ba, iñmaabii mø yu u'ba. Iñmaabii mònøn ke ya wien ña kpøe.

⁴² Bitenkpiib lá mëkre' la, ní li te nnø ne. Bi sube' be nin tigbenent tà nnø li bùre ne, ama bi li mëkre nin tà nnø tun ña ní bùre. ⁴³ Bi subeh nin tigbenent tà nnø ña ñmøbe sel, bi li mëkre nin tà nnø, tun ñmøbe ukpieke ne. Bi subeh nin tigbenent tà nnø ña ñmøbe tuøm, bi li mëkre nin tà nnø, tun ñmøbe mituøm ne. ⁴⁴ Bi subeh nin tigbenent tà nnø, tù yé tinisaalgbenent ne. Bi li mëkre nin tà nnø yé *Mifuoñaanm li de tà ne. Tinisaalgbenent te la, *Mifuoñaanm dienh tà mø te ne. ⁴⁵ Nøn bo ne ní kele' *Uwien ya gbønku ni ki ye: «Adamkpiel là yé unisaal ne,» ama Adamførkø[†] wøn yé *Mifuoñaanm ya daan ne ki dienh limiel. ⁴⁶ Nà yé ti li kpie kí li ñmøbe *Mifuoñaanm dienh tigbenent tà nnø ne. Ti li ñmøbe tinisaalgbenent ne kí yaan kí

† 15:45 Bi ye Adamførkø la, bi niireh Kristo.

lá le *Mifuoñaanm dienh tā nnə. ⁴⁷ Uwien là taa' titent nə ki tien' unikpiék. Uyé titent nə. Unilie wən, wən ñen' paaki bó nə ki jiire' ní. ⁴⁸ Bi taa' titent ki tien' unikpiék wà nnə te ma bo nnə, bà yé kitink bo yaab mə te nnə nə. Wà ñen' paaki bó ki jiire' ní te ma bo nnə, bà li yé paaki bó yaab nnə mə li te nnə nə. ⁴⁹ Ti naan unil wà bi taa' titent ki tien' wə ma nnə, nnə nə ti lá li naan wà ñen' paaki bó ki jiire' ní nnə mə.

⁵⁰ N'yaabe, n ye n̄ tōke nà sō: nà ȏmōbe tigbenent nin misém ȏja n̄ fre kí kə Uwien ya bel ni. Na li bùre nin nà ȏja n̄ bùre ȏja n̄ fre kí taan.

⁵¹ Cenge mən n̄ tōke nə tigbebølkaar tuba. Ti'kə ȏja n̄ kpo kí gben ama ti'kə ya gbénent li lèbre nə. ⁵² Tigbenent ya lèbrm nnə ȏja n̄ taande n̄ li tien tən bununbu ya kənbm nə uyo wà bi li piebe linatunførkaarl nnə. Bi piebe' linatunførkaarl nnə uyo wà la, bitenkpiib li məkre kí li ȏmōbe tigbenent tā ȏja n̄ bùre, nə Uwien n̄ lèbre ti'mə ya gbénent. ⁵³ Kime n̄ kpe tigbenent tā li bùre nnə n̄ kpēnde tā ȏja ji li bùre nə, nə tā li kpo nnə mə n̄ kpēnde tā ȏja ji li kpo. ⁵⁴ Tigbenent tā li bùre nnə lá kpēnde' tā ȏja n̄ bùre ȏja tigbenent tā li kpo mə kpēnde' tā ȏja ji kpo la, nən daali nə nà kəle' *Uwien ya gbənku ni nnə li tien. N̄ kəle' ki ye:

«Uwien faake' nin mikuum, ki gben' mi'gbər.

⁵⁵ Mikuum, a'faa ji te la?

Mikuum, a'ləbpień ji te la?» ⁵⁶ Ibiere nə yé mikuum ya ləbpień, nə yiko bo nə ibiere ȏmōbe ti'bo mituəm.

⁵⁷ Nin nən kə tí faare mən Uwien, kime wən nə dienh tə ufaa kí n̄ Yonbdaan *Yesu Kristo bo.

58 Nen bo, n'yaab bà n yé bε, tūore mεn kí cuo kenken, kí cère ni'nun ní li móñ Yonbdaan ya tuonl bo, ní li tuu ki sōnh lè ki joh inun bó, kí li bεn ki ye ni sōnh ki dienh ti'Yonbdaan la, ni'tontónku ña n juore fεnm.

16

Bi li taan ilike ma bo kí tore Kristo yaab bà te Yerusalem bó

1 Tɔ, mipum mà ni li taan mè kí tore Uwien ya nib nnø ya gber wɔn, tien mεn tεn n là tɔke' Kristo ya táan yaab bà te Galasi ki ye bε n tien ma bo nnø.

2 Nawucu kε nawucu ya wenkpiéke ya daali*, ni'ni wà kε ní li boreh u laa' nà bo ki blinh u'den niba saan u'tuɔm kρε ma bo. Ni la li gu ní baa ñɔ kí yaan ní taan mipum nnø. **3** Ní gènde ni'ni biba, n lá baa' la, ní de bε tigbønt, kí sɔn bε, bε ní taa ni taan' mipum mà nnø kí tī de Kristo yaab bà te Yerusalem ni nnø.

4 Ní kρε n'mø n jo ni'bó la, n li tɔke nin bε.

Pɔl bondeh isen ya jom

5 N maaleh n ñε Maseduønn nε kí baa ni'saan, kime n li cuon kí càare mi ya tinfεnm nε. **6** Nba la, n li tien ni'saan iwenkàaŋkε bii n li tien ni'saan kí tī gben tiwørcient ya yo nε, ñɔ ní tore nni n fre kí baa n joh nà bó. **7** Ma yé miε bo n baa' ni'saan la, ní sere itàan bo ki gèbre', kime Yonbdaan tuo' la, n yé ní tien ni'saan iwien ile nε.

8 Ama n li juore Efεs ya du ni, kí tī baa Pantekot ya nacenku ya yo nε, **9** kime Uwien pεkre' usεn ki de' nni ní sɔn lituoncienl udu nnø ni nin binennendb yεbe ma ke nnø.

* **16:2** Nawucu ya wenkpiéke nε ji yé Kristo yaab ya fofuordaali.

10 Timote baa' ni'saan la, ní ñikn kí teke wɔ mənmənm, kí cère u'yənm ní li dɔ, kime u'mə sənh Yonbdaan ya tuonl tən min ne. **11** Nen bo, uba la liike wɔ fənm. Ní tore wɔ, ŋɔ wɔ ní liebe ní n'saan nin uyənduən, kime n gu wən nin ti'ninjiəb bitəb ya liebm ní ne.

12 Ti'ninje Apolos wən, n tūore' ki sure' wɔ wɔ n p̄iere ti'ninjiəb ni'saan, ama wa yíe wɔ ní baa ni'saan fənfənnə wuɔ fiebu. U lá laa' usən la, u li baa ní.

Igbierfərkə nin ifuonde

13 La goh mən, kí li faa mitekjim ni, kí li ŋməbe lifəl, kí li faa. **14** Li teh mən tibont ke nin miyiem.

15 N'yaabe, n li liebe kí gbiere ne usən uba mə ni. Ni bən ki ye Sitefanas nin u'den yaab ne kpiə' ki teke' Kristo ki jin' nin Akayi ya tinfənm ya nib ke, ne ki taa' bi'ba ki de' Uwien ya nib ya torm. **16** Nen bo, li boh mən bi ya nib nin bà ke taakeh nin bə ki sənh itùon nin inunmón nnə.

17 Sitefanas nin Fotunatus nin Akayikus ya baam là sənge' n'yənm. Na là te n'saan ma nnə, bən ne la lère' ni'lènl. **18** Kime bi là duən' n'yənm ki duən' ní'mə yaam. Li p̄ekəh mən bi ya nib. **19** Kristo ya táan yaab bà te niə saan Asi ya tinfənm ni nnə fuondəh ne. Akilas nin Prisil nin Kristo ya taanl ya nib bà taakeh bi'den nnə mə fuondəh ne mənmənm Yonbdaan ya yel bo. **20** Ti'yaab ke fuondəh ne. Ni'mə ní li fuondəh təb mənmənm. **21** Min Pəl nin n'yul ne kele' ifuonde yii nə. [†] **22** Unil wà ŋa yíe Yonbdaan la, Uwien ní wie wɔ

[†] **16:21** Kí ne Kugbənku kuu ya cinm kí lá baa 16:20 Pəl lienh ne uba kiəh, ama wən nin u'yul ne kele' migbiirm 21 ki tī baa' 24.

minjùum. Maranata! Ni'tingi si: Yonbdaan, dən!
23 Yonbdaan *Yesu n̄ juoke nε. 24 *Yesu Kristo bo
nε n yíe ni'kε.

**Uwien ya Jɔtiefɛnku ya gbɔnku
The New Testament in the Ngangam language of Togo**
copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ngangam

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Ngangam

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022
f30fbe0b-cda1-5a60-a4ee-8be80c6caef6